

Motion till riksdagen 2021/22:4005

av **Maria Nilsson m.fl. (L)**

Språk, färdigheter och kunskap för vuxna

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka resultaten och motverka brister vad gäller likvärdigheten inom vuxenutbildningen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en ny finansieringsmodell för vuxenutbildningen med nationell skolpeng för stärkt kvalitet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reformera det system som används vid upphandling av vuxenutbildning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en utvidgad rätt att läsa in vissa behörigheter i den kommunala vuxenutbildningen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka förutsättningarna för att expandera yrkeshögskolan och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reformera SFI-utbildningen genom kvalitetshöjande åtgärder och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att villkora utbetalning av bidrag till sfi-studerande med krav på närvaro och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att integrera jobbperspektivet i sfi och förbättra möjligheten att läsa sfi parallellt med jobb eller utbildning och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa digitala verktyg för att möjliggöra för fler att både lära sig och tenta av sina färdigheter i det svenska språket, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att särskilt kartlägga kunskapsstappet som kan ha uppstått hos sfi-elever och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förändringar gällande regelverket för avskrivning av studielån och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa reformer i beskattningen som syftar till att förbättra möjligheten för fortbildning och omskolning och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppvärdera lärarna inom den kommunala vuxenutbildningen genom reformer som skapar förutsättningar för bättre arbetsvillkor och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett reglerat system för antagning och tillträde till utbildning inom den kommunala vuxenutbildningen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Vuxenutbildningen är viktig för Sveriges utveckling och en hörnpelare för livslångt lärande. Sverige behöver en väl utbyggd vuxenutbildning för dem som vill förbättra sina grundkunskaper, specialisera sig inom ett yrke eller förbereda sig för högskolestudier. Det är därför vår ambition att driva politik som möjliggör en tillgänglig vuxenutbildning där kvalitet sätts i första rummet.

Varje människa ska ha så goda förutsättningar som möjligt att utveckla sina kunskaper och färdigheter under hela livet. Därför krävs inte bara en bra skola för barn och ungdomar, utan också en väl utvecklad vuxenutbildning. Fler måste få möjlighet att omskola sig eller förbättra sina grundkunskaper. På så sätt får fler nya chanser i livet.

Ökad kvalitet och likvärdighet i vuxenutbildningen

Kommunal vuxenutbildning erbjuds i form av kurser på grundläggande och gymnasial nivå. Antalet elever inom komvux har stadigt ökat under den senaste tioårsperioden och i dag studerar totalt 387 000 elever inom komvux på grundläggande och gymnasial nivå samt i svenska för invandrare. Den stora ökningen finns framförallt i den grupp av elever som läser på grundläggande nivå, en grupp som nästan dubblats de senaste tio åren. Många elever läser på distans; redan innan coronapandemin läste mer än var fjärde elev på distans.

I skollagen föreskrivs att utbildningen inom varje skolform ska vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas. Vuxenutbildningens målgrupp är mycket blandad och elevernas mål med utbildningen kan variera kraftigt. Därtill ska utbildningen inom komvux alltid anpassas utifrån elevernas individuella behov och förutsättningar, vilket gör att utbildningen kan variera i fråga om både längd och innehåll. Liberalerna menar att om de högt ställda kraven ska kunna realiseras krävs det politiska reformer som möjliggör det.

Liberalerna vill se en nationell finansieringsmodell som främjar kvalitet och resultat men som även premierar elevernas arbetsmarknadsetablering. Liberalerna föreslår att en nationell skolpeng för vuxenelever ska införas. Detta för att möjliggöra ökad kvalitet och likvärdighet. Därtill vill Liberalerna skapa en nationell standard för hur många timmars lärarledd undervisning en heltidskurs i komvux bör omfatta.

Ska komvux bli en likvärdig skolform som sätter kvalitet i första rummet måste det tas initiativ till en statlig utredning i syfte att ta fram ett alternativ till dagens upphandlingssystem. Det är viktigt att alternativet tas fram och utvecklas i tät dialog med professionen. Syftet med att arbeta fram ett nytt upphandlingssystem är att ta fram en modell som fördelar resurser genom indikatorer som premierar kvalitet, lärarledd undervisning och progression.

Vuxenutbildningen ska öppna nya vägar åt fler

Under de senaste åren har möjligheterna för unga vuxna att läsa in grundläggande och särskild behörighet på komvux stärkts. Liberalerna menar dock att vi behöver gå längre än så. Dagens arbetsmarknad är krävande och kompetensnivån behöver generellt höjas hos stora grupper medborgare om de ska ha en god chans att vara med och delta på arbetsmarknaden. Trots det kan kommunerna i dag neka personer plats. Med anledning av det vill Liberalerna således att rätten att läsa in grundläggande och särskild behörighet inom den kommunala vuxenutbildningen ska utsträckas till att omfatta alla.

För att fler ska välja att studera inom den kommunala vuxenutbildningen är det viktigt att den är tillgänglig i hela landet och att det finns alternativ med hög kvalitet att välja mellan. I syfte att stärka kvaliteten och samtidigt förbättra tillgängligheten till kommunal vuxenutbildning i hela landet vill Liberalerna införa lagen om valfrihet, LOV, för både sfi och komvux.

Bygg ut yrkeshögskolan

För att öka kompetensen i Sverige och se till att fler kommer ut på arbetsmarknaden vill Liberalerna fortsätta att bygga ut den framgångsrika yrkeshögskolan med fler platser. Yrkesutbildningar spelar en viktig roll, inte minst för att nyanlända ska komma i arbete. Nu kan vi dock se att behovet av fler platser i yrkeshögskolan har både ökat påtagligt och blivit än mer akut till följd av pandemins skadeverkningar, då många har förlorat sina jobb. Liberalerna vill att fler platser i yrkeshögskolan ska prioriteras högt inom den förda politiken om vuxenutbildningarna.

Liberalerna vill även öka kraven på de fristående aktörer som vill bedriva utbildning inom ramen för yrkeshögskolan. Det ska ställas krav på adekvat kunskap och tillgång till relevant kompetens i aktörens ledning. Vi vill även att de praktiska förutsättningarna hos aktören uppfyller höga kvalitetskrav och kontrolleras därefter. Vidare ska den undervisande personalen inom yrkeshögskolan erbjudas kompetensutvecklande insatser.

En stärkt sfi-utbildning

Att kunna svenska handlar om frihet och självbestämmande. Språket ger egenmakt. Det gäller inte minst kvinnor som måste få stå på egna ben i förhållande till samhället men också till sin partner. Svenskan för invandrare måste bli flexiblare och mer individanpassad och det ska ställas tydliga krav. En akademiker och en analfabet har självklart helt olika förutsättningar att ta till sig svenska språket.

Liberalerna menar att det dessutom måste finnas goda möjligheter att läsa en sfi-utbildning på kvällar och helger samt under sommaren. Det ska finnas goda möjligheter att studera sfi och kombinera det med exempelvis föräldraledighet eller

jobb. Det finns samtidigt ett problem med att många fastnar alltför länge i sfi-studier. Det behövs ett ökat fokus på progression och kunskap. De nationella kraven på sfi bör höjas, då alltför många kommuner dessvärre misslyckas med upphandlingen av sfi-utbildningar med brister vad gäller kvalitet som följd. Liberalerna menar att dagens system skapar ojämlikheten och försvårar för arbetsmarknadsetablering och rörlighet inom Sverige. Därför behöver kraven på vad sfi ska innefatta, vilken flexibilitet som ska finnas och vilken kvalitet den ska hålla skärpas.

Liberalerna vill införa en kontrollstation efter 52 veckors sfi-studier. Om en elev endast uppnått begränsade resultat efter den tiden i skolbänken, ska vederbörande i stället slussas ut i jobb eller arbetsplatsförlagd praktik. Syftet med det är dels att låta eleven öva på det svenska språket genom jobbet, dels att ge eleven möjlighet till en relevant erfarenhet från arbetslivet. Liberalerna vill integrera jobbperspektivet i sfi och förbättra möjligheten att läsa sfi parallellt med jobb eller utbildning. Jobbcoacher ska arbeta parallellt, och i samarbete, med sfi. Yrkes-sfi och sfi med koppling till att starta eget ska finnas tillgängligt i varje kommun och det ska alltid vara möjligt och förväntat att eleven går klart sfi även om den fått ett heltidsjobb.

Pandemin har inneburit påfrestningar för hela utbildningsväsendet, och bland skolelever har flera internationella studier påvisat betydande kunskapsstapp. Särskilt hårt har svaga elevgrupper drabbats, då de gynnas mest av lärarledd undervisning. Liberalerna menar att det är av särskild vikt att genomföra en kartläggning som kan frambringa information om, och i så fall hur, kunskapsstappet har drabbat eleverna inom sfi-utbildningen, med särskilt fokus på studieväg 1 och 2.

Kommuner måste se till att det finns svenska för föräldralediga, till exempel inom ramen för den öppna förskolan. Den som får försörjningsstöd, även under föräldraledighet, ska läsa svenska annars minskar försörjningsstödet. Att vara tydlig med vad som förväntas av alla, framförallt när man ber om samhällets ekonomiska stöd, är en självklarhet för oss. Liberalerna vill att fler ska kunna få möjlighet att både lära sig och tenta av svenska på distans genom digitala verktyg och plattformar. Det behövs ett digitalt öppet språkverktyg med pedagogiska tjänster som är tillgängliga för alla nyanlända i Sverige. Språkverktyget ska innehålla föreläsningar, träningsuppgifter och möjlighet att skriva tentor digitalt.

Liberalerna vill även dra in ersättningen för dem som skolkar från sfi-undervisningen. Nyanlända som deltar i etableringsprogrammet hos Arbetsförmedlingen kan få etableringsersättning. Om man deltar i programmet på heltid utgår en ersättning på 308 kronor skattefritt per dag. I dag saknas det dock bestämmelser om att ersättningen ska vara kopplad till närvaro. Först efter 30 dagars frånvaro i följd skrivs en person ut från etableringsprogrammet. Liberalerna föreslår att ersättningen ska slopas helt för en månad om man uteblir utan giltiga skäl från sfi-undervisningen.

Studiemedel och individuell kompetensutveckling

För att stimulera framväxten av ett allt längre arbetsliv vill Liberalerna se över åldersgränserna i studiemedelssystemet i syfte att höja dessa. Samtidigt är det viktigt att lånedelen betraktas som ett lån för kompetensutveckling som inte skrivs av vid en viss ålder. Liberalerna föreslår därför att framtida studielån inte ska kunna skrivas av vid 68 års ålder och i det avseendet jämsställs med andra lån.

Liberalerna vill fortsätta arbetet för bättre matchning och kompetensutveckling på arbetsmarknaden. Genom skattelättnader vill vi uppmuntra arbetsmarknadens parter att

bygga upp individuella kompetenskonton att använda vid vidareutbildning och omskolning.

Uppvärdera lärarna inom vuxenutbildningen

Att lärarna inom den kommunala vuxenutbildningen har goda villkor och förutsättningar att bedriva sin undervisning är en förutsättning för att komvux ska fungera väl. Det är glädjande att Skolverkets siffror visar att andelen behöriga lärare inom komvux är hög jämfört med andra skolformer, men fortfarande är var fjärde lärare inom komvux inte behörig. Det kräver åtgärder, då välutbildade och behöriga lärare är viktiga för elevernas kunskapsutveckling.

Liberalerna vill aktivt prioritera den svenska lärarkårens fortbildning. Det handlar om att ge redan legitimerade lärare möjlighet att fortbilda sig akademiskt, exempelvis genom vidare studier i deras undervisningsämne. Lärare ska också ha hög lön och det ska finnas möjliga karriärvägar med tydliga och transparenta kriterier. Liberalerna vill även satsa på höjda löner för komvuxlärare som arbetar i socialt utsatta områden.

Sedan Liberalerna införde lärarlegitimationerna och karriärtjänsterna med statliga lönesatser har lärarkårens löneläge förbättrats markant. Det är bra men inte tillräckligt. För att motarbeta lärarbristen och behålla de redan yrkesverksamma lärarna gör Liberalerna dock nu bedömningen att fokus måste ligga på att förbättra arbetsmiljön och villkoren för lärarna. Det gäller inte minst inom vuxenutbildningen, där lärarnas arbetsmiljö och villkor är undermåliga.

En viktig faktor som har en negativ effekt för komvuxlärarnas förutsättningar att utföra sina jobb är det okontrollerade, kontinuerliga intaget av elever som sker inom den kommunala vuxenutbildningen. Det skapar stress och försämrar möjligheterna för lärarna att strukturera och planera undervisningen. I en rapport från Lärarförbundet framkommer det exempelvis att hela fyra av tio skolor tar emot nya elever ungefär en gång i veckan.

Liberalerna föreslår att det ska införas ett stopp för okontrollerat kontinuerligt intag av nya elever inom komvux. Det bör regleras genom mer fasta tidpunkter, som exempelvis en gång per kvartal. Vi är måna om att bevara komvux uppdrag att bedriva utbildning som präglas av flexibilitet, men som det fungerar i dag försvåras skolornas och lärarnas uppdrag att organisera utbildningen och strukturera undervisningen. Mottagandet av nya elever måste ske under mer ordnade former.

Maria Nilsson (L)

Fredrik Malm (L)

Johan Pehrson (L)

Lina Nordquist (L)

Gulan Avcı (L)

Christer Nylander (L)

Mats Persson (L)

Allan Widman (L)